

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สิบสองปันนาเป็นรัฐหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้และตอนเหนือของพม่า มีแม่น้ำโขงไหลผ่านแยกสิบสองปันนาออกเป็น 2 ส่วน คือ สิบสองปันนาทางตะวันออก และตะวันตก สิบสองปันนาได้ก่อรูปขึ้นในยุคจารีต และได้รับอิทธิพลแนวความคิดยุคจารีต ที่น่าจะได้รับความคิดจากจีนในการจัดระบบภายในรัฐ นอกจากนี้สิบสองปันนายังตก อยู่ภายในแนวความคิดของยุคจารีตที่ว่า เป็นดินแดนที่อยู่ชายเขตแดนระหว่างจีนและพม่า ซึ่งเป็นเหตุผลประการหนึ่ง ที่ทำให้ทั้งจีนและพม่าพยายามอ้างสิทธิ์ในสิบสองปันนาและสิบ-สองปันนาของตกอยู่ในฐานะรัฐสองฝ่ายฟ้าและส่งบรรณาการให้ทั้งจีนและพม่า

ในกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 จีนและพม่าเสื่อมอำนาจลงเนื่องจากการรุกรานของอังกฤษและฝรั่งเศสมีผลทำให้เกิดศูนย์กลางแห่งใหม่ขึ้นในเขต นี้คือ เชียงตุง ซึ่งเชียงตุงพยายามเข้าไปมีบทบาทในสิบสองปันนาและสามารถแทนที่พม่า ใต้ในที่สุด การแข่งขันการค้าและการเมืองระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสที่รุกเข้าไปถึงบริเวณ ทอนไคของจีน นั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการสลายตัวของรัฐแบบจารีตของสิบสองปันนา

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

ผู้เขียนได้วางวัตถุประสงค์ในการค้นคว้าและวิจัยไว้ดังนี้

1. ศึกษาสิบสองปันนาในฐานะที่เป็นรัฐจารีต
2. วิเคราะห์ถึงสาเหตุของการสลายตัวของรัฐแบบจารีตของสิบสองปันนา

ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ของการศึกษาถึงสิบสองปันนาในฐานะที่สิบสองปันนาเป็นรัฐใน ยุคจารีต ซึ่งตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของจีนและพม่า

ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 มีการขยายตัวเข้ามาของตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษและ ฝรั่งเศส มีการแข่งขันทางการค้าและการเมืองในบริเวณทอนไคของจีน สิบสองปันนา

เป็นดินแดนหนึ่งที่ถูกกระทบจากการแข่งขันดังกล่าว ทำให้สิบสองพันนาต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนใน พ.ศ.2437

ช่วงเวลาของการศึกษาอยู่ระหว่าง พ.ศ.2369-2437 ซึ่งนับเป็นระยะที่สิบสองพันนาเริ่มที่จะเปลี่ยนแปลงสถานะภาพของตนจากการเป็นรัฐกึ่งอิสระที่ตกอยู่ภายใต้การแทรกแซงทางการเมืองภายในของจีนและพม่าไปสู่การตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนแต่เพียงผู้เดียว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แบ่งเนื้อเรื่องของการศึกษาออกเป็น 2 หัวเรื่องที่สำคัญคือ

1. ศึกษาการจัดรูปแบบรัฐและอำนาจทางการเมืองภายในสิบสองพันนาในฐานะที่สิบสองพันนาเป็นรัฐแบบจารีต
2. ศึกษาการสลายตัวของลักษณะรัฐแบบจารีตของสิบสองพันนา

ในหัวข้อการสลายตัวของลักษณะรัฐแบบจารีตของสิบสองพันนานี้จะได้ศึกษาถึงสาเหตุที่เป็นผลทำให้เกิดการสลายตัว ตั้งแต่ พ.ศ.2369-2437 เป็นระยะที่สิบสองพันนาเริ่มสลายลงโดยเป็นผลมาจากการขยายตัวของตะวันตกในดินแดนแถบนี้ สำหรับในหัวข้อที่ 2 ได้แบ่งการศึกษาคงต่อไปนี้

1. พ.ศ.2369-2392 เป็นระยะที่จีนและพม่ายังคงมีอำนาจทางการเมืองภายใน สิบสองพันนาเป็นรัฐที่พึ่งจีนและพม่าเข้ามามีบทบาทในการแต่งตั้งเจ้าแผ่นดินในสิบสองพันนา ศึกษาถึงบทบาทของจีนและพม่า
2. พ.ศ.2393-2431 เป็นระยะซึ่งอำนาจของจีนและพม่าลดลง เนื่องจาก การขยายตัวของตะวันตกในจีนและพม่า และในระยะนี้เองที่มีกษัตริย์อำนาจใหม่พยายามเข้าแทรกแซงการเมืองภายในสิบสองพันนา คือ เชียงตุง และในระยะนี้รัตนโกสินทร์ซึ่งปลดสงครามจากพม่าก็พยายามช่วยเหลือเจ้าเมืองภายในสิบสองพันนาที่ขอความช่วยเหลือเพื่อคานอำนาจกับเชียงตุงและพม่า
3. พ.ศ.2432-2437 เป็นช่วงระยะที่อังกฤษและฝรั่งเศสเข้ามาแข่งขันทางการค้าเพื่อควบคุมการค้าในยูเนียน ซึ่งการแข่งขันทางการค้าของประเทศทั้ง 2 นั้นนำไปสู่การบีบบังคับเขตแดนระหว่างประเทศทั้งสองและมีผลกระทบต่อกับสิบสองพันนา กล่าวคือสิบสองพันนาต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนอย่างสิ้นเชิง

วิธีการค้นคว้าและดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าและวิจัยของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ใช้แนววิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และนำเสนอในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยใช้ข้อมูลทั้งที่เป็นเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง ข้อมูลชั้นต้นส่วนใหญ่มาจากแผนกตัวเขียน หอสมุดสยามสมาคม หอจดหมายเหตุ วิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ และเอกสารส่วนตัวของอาจารย์ไกรศรี นิยมานเหมินท์ ซึ่งเป็นเอกสารประเภทพงศาวดาร และจาก The Public Record Office ที่ลอนดอน

สำหรับเอกสารชั้นรอง ซึ่งได้แก่ หนังสือ วิทยานิพนธ์ และบทความจากวารสาร เอกสารเหล่านี้จะค้นคว้าได้จาก หอสมุดต่าง ๆ เช่น หอสมุดสยามสมาคม หอสมุดสมเด็จพระยาเจ้าฟ้าเธอพระยาธรรมสารรัตนโกสินทร์ สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องการสลายตัวของรัฐแบบจารีตในลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง : สิบสองพันนา พ.ศ. 2369-2437 มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการใช้เอกสารที่จะนำมาใช้ในการวิจัยอยู่มาก เนื่องจากมีข้อมูลเป็นจำนวนมากในหัวข้อนี้เป็นภาษาจีนและภาษาไทย ซึ่งผู้เขียนไม่สามารถอ่านได้ มีบางส่วนที่แปลออกมาเป็นภาษาไทยแต่ก็มีไม่มากนัก หากเอกสารในส่วนที่ยังมิได้แปลออกมาในระยะเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์จะได้ออกมาในภายหลังการศึกษาในเรื่องนี้ย่อมจะสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและข้อสมมุติฐานบางประการอาจจะเปลี่ยนไปบ้าง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย